



ПАТРИЈАРХ СРПСКИ ПАВЛЕ

ДА НАМ БУДУ ЈАСНИЈА НЕКА ПИТАЊА НАШЕ ВЕРЕ



XXII - О честом причешћивању верних

I ПИТАЊЕ: Неки свештеници препоручују верним да се што чешће причешћују ради душевног и телесног здравља. Други им, опет, забрањују често причешћивање, велећи да нису тога достојни. Тако се ствара забуна међу верним. Од ова два, које је гледиште правилније?

II ПИТАЊЕ: Исто тако, неки свештеници препоручују верним да се причешћују на велике празнике (Божих, Васкрс, Велику Госпођу), док други забрањују, сматрајући да то није добро, пошто ће одмах прећи на мрсну храну, а по Причешћу боље је да се једе посно. Поготово што бива да се тих дана не уздржавају од јела и пића, па се деси и да се опију. Какав став треба овде заузети?

ОДГОВОР: У Еванђељу читамо: „Ако не једете Тела Сина Човечјег, ни пијете Крви Његове, живота нећете имати у себи. Ко једе Моје Тело и пије Моју Крв има живот вечни, и Ја ћу га васкрснути у последњи дан“ (Јован 6, 53-55). Из ових речи Господњих јасно се види како неопходност приступања Светом Причешћу, тако и корист од тога. Као што дете после рођења, да би остало у животу и расло, мора да се храни, тако бива и са хришћанином. Родивши се духовно у Светом Крштењу, у Тајни Миропомазања, добивши благодат за даље узрастање, ми свој духовни живот одржавамо божанском храном – Светим Причешћем.¹ Њиме превасходно долазимо у најтешњу везу и јединство са Христом Животодавцем, постајемо „сателесници“ с Њим. Свети Кирило Јерусалимски каже да сваки који се достојно „причешћује Телом и Крвљу Христовом, бива истог тела и крви с Њим“, тако да овом Тајном „христоносци бивамо, уносећи у своје удове Његово Тело и Крв, а по Светом Петру бивамо причасници божанске природе“ (2 Петрова 1, 4).² Код Светог Григорија Ниског налазимо објашњење како то бива: „Мало квасца све тесто према себи уподоби. Тако обесмрћено Богом Тело Господње, будући у нама, све претвара и мења према Себи.“³ Још подробније објашњење о томе даје Никола Кавасила, велећи да Христова Црква, причешћује се хлебом и вином, „не претвара њих у човечје тело, као што бива с обичним јелом, него се сама претвара у њих, те више (=божанско) побеђује тварно. Као што железо стављено у огањ само постаје огањ (=усија се), а не бива да се огањ претвори у железо. Па као што се усијано железо не представља нашем погледу железом, него огњем, зато што својства железа као да су прогутана од огња, управо тако – кад би се могла видети Христова Црква, уколико је она сједињена с Њим и учесница у Његовом Телу – ми не би видели ништа друго сем Тела Господњег. Јер то значи да верујући већ сада живе, благодарећи овој Крви

Христовој, животом у Христу, стварно зависећи од Главе тог Тела, Христа, и обучени тим Телом Христовим. На тај начин се Црква јавља у Тајни евхаристијског Причешћа.⁴

Сједињујући се у Светој Тајни Причешћа са Христом, у Христу се сједињујемо најтешње и једни с другима. Свети апостол Павле вели да смо „једно Тело ми многи, јер сви од једног Хлеба једемо“ (1. Коринћанима 10, 17). Тумачећи ове речи, Свети Јован Златоуст развија ту мисао даље: „Шта је Хлеб? Тело Христово. Шта бивају причесници? Тело Христово. Не многа тела, него једно Тело. Јер као што хлеб постаје сједињењем од брашна многих зрна, да се нигде не виде зрна, него су исто, тако се и између себе и с Христом сједињујемо. Јер се не храниш ти од једног тела, а он од другог, него сви од истог.“⁵ И Свети Василије Велики, у молитви по освећењу Дарова, вели: „Нас же всјех, от јединаго хљеба и чаши причашчајушчихсја, соједини друг ко другу в Духа Свјатаго обшченије...“

Светим Причешћем ми остварујемо заједницу и са Небеским светом. По Светом Атанасију Великом, „Господ је храна свих горњих духова и Анђела и Небеских сила.“⁶ А тако учи и Свети Амвросије Милански: „Тобом, то јест Христом, хране се преобилно Анђели на Небу.“⁷ Разуме се да то хранење није телесно, „да зубима и вилицама жваћући једу“, како примећује Свети Јустин Мученик.⁸ По Светом Јовану Дамаскину оно бива гледањем: „Гледајући Бога, колико им је могуће, То им је храна.“ Објашњавајући даље, да се Свети Дарови називају „мјестообразнаја“ будућих, „не као да не би били заиста Тело и Крв Христова, него сада преко њих примамо Христово божанство, а онда духовно, самим гледањем“; исти Свети Отац казује да ће се верни хранити Христом и у будућем веку, не само овде на земљи.⁹

У старој Цркви имала је Света Евхаристија централни положај у целокупном хришћанском животу. Постати једно са Христом, не само духовно, него и телесно, примивши Тело и Крв Његову, и тиме све Његове божанске енергије потребне нам и за живот вечни (Јован 6, 50), истовремено доспевши до јединства са свом браћом, живом и упокојеном, и Анђелима, осећало се у свести верних, не као наредба и дужност, него као насушна духовна потреба.¹⁰ И доцније, кад се под притиском борби с јересима наглашавају и друга средства спасења: прејемство епископа у аутентичном учењу од апостола, затим Свете Тајне Крштења и Свештенства, Света Евхаристија задржава централно место и тада, као и доцније све до данас: „Православље без Евхаристије незамисливо је, а Евхаристија без Православља немогућа.“¹¹

Због свега тога, верни су у старој Цркви приступали Светом Причешћу на свакој Литургији. Престарелим и болесним ђакони су носили Свето Причешће кући и тамо их причешћивали.¹² Пустињаџи, пак, у немогућности да често присуствују Светој Литургији, односили су собом Свете Дарове и сами се причешћивали према потреби.¹³

Спочетка је Евхаристија вршена недељом¹⁴, тако да је израз „недеља“ значио скоро исто што и евхаристијски скуп.¹⁵ Настанком празника, главну ознаку празновања чини такође присуствовање Светој Литургији и учешће у Причешћу, у чему се доживљавао врхунац празничне радости и јединства у Христу.

Али и преко недеље многи верни су настојали да не остану без Причешћа, особито у Светој Четрдесетници. Да би се то омогућило и тада, кад се пуна Литургија није могла вршити, устројен је Чин Литургије Пређеосвећених Дарова, која у ствари није Литургија у пуном смислу речи, него развијен чин причешћивања.¹⁶ Врло рано врши се Света Литургија и суботом. Свети Тимотеј Александријски, одговарајући на питања кад браћници треба да се уздрже једно од другог, вели да то чине суботом и недељом „јер се у те дане приноси духовна жртва Господу“.¹⁷ О редовном причешћивању четири пута седмично, у малоазијским крајевима, сведочи Свети Василије Велики, који уједно хвали свакодневно приступање Светом Причешћу: „Добро је и врло корисно сваки дан се причешћивати Тела и Крви Христове“, указује он у једном писму, „и ми се причешћујемо четири пута у седмици: недељом, средом, петком и суботом, а тако исто и у друге дане, ако је успомена кога од Светих.“¹⁸ О свакодневном приступању Светој Чаши говоре и други Свети Оци и стари хришћански писци. Свети Кипријан, тумачећи Молитву Господњу, вели: „Који смо у Христу и Свето Причешће примамо свакодневно као храну...“¹⁹ Свакодневно причешћивање помињу такође: Свети Амвросије Милански, Тертулијан, Иполит, Јероним, Августин, Ориген, Климент Александријски, Златоуст и други.²⁰ Све до VII века има спомена да се у појединим местима причешћивало свакодневно, а у VI веку народ се причешћивао бар сваке недеље.²¹ Свети Теодор Студит, у IX веку, препоручивао је свакодневно причешћивање, али у његово доба, вели, причешћивало се недељом, а у друге дане не.²² Свети Симеон Солунски, у XV веку, тражи од хришћана да се „ако могу причешћују сваке недеље“, у сваком случају да им од једног до другог причешћивања не прође више од 40 дана.²³ Најзад, православно исповедање вере поставља као крајњу границу за исповест и Причешће хришћана четири пута годишње. Овај пропис налазимо и у 228. канону Номоканона при

Великом Требнику и у Извјестију учитељном: „Парохијски свештеници нека поучавају своје парохијане оба пола да се у чистој савести спреме за Причешће, ако је могуће на празнике, а свакако у четири годишња поста.“ Уколико неко жели да се причести ван постова, треба да се припрема целу седмицу постом, и трезвеношћу: „А ово ако није нужда. У нужди три дана, или само један да посте припремајући се исповедању грехова својих.“²⁴

Неопходност приступања Светом Причешћу за спасење утврђују и многе канонске одлуке васељенских и помесних сабора и појединих Отаца, прописујући ко може дати Причешће верним и кад²⁵, ко га може примити²⁶, како се прима²⁷, ко га не може примити²⁸ и тако даље.

Но, поред настојања да у свести верних буде свагда присутно и живо еванђељско учење о неопходности приступања Светом Причешћу, да би „живели вечно“ (Јован 6, 51), Православна Црква, кроз целу своју историју, паралелно је развијала и другу новозаветну истину: да се тој највећој и најсветијој Тајни не сме приступати како било, као обичном јелу и пићу. Већ Свети апостол Павле опомиње верне да „испитују себе и тако од Хлеба да једу и пију из Чаше, јер који само једе и пије (као обично јело и пиће), суд себи једе и пије... Зато су, вели, међу вама многи слаби и болесни и доста их је умрло.“ (1. Коринћанима 11, 28-30)²⁹ Тај захтев, о приступању Светом Причешћу са чистом савешћу, налаже и стари хришћански спис „Учење дванаест апостола“: „Причешћујте се, претходно исповедивши грехе своје, да би била чиста ваша жртва“³⁰, а такође га редовно налазимо код старих црквених писаца и Светих Отаца. Свети Јустин Мученик, у својој Првој апологији, говори о Светом Причешћу, објашњава да га може примити онај, не само који верује у хришћанско учење и који је крштен, него и „који тако живи као што је Христос заповедио“.³¹ По Светом Јовану Златоусту: „Савест треба очистити и тек тада се причестити, јер ко је нечист и недостојан, није у праву ни да се на празник причести... Јер не даје време право приступати Тајни, зато што не чини празник Богојављења или Четрдесетнице достојним оне који приступају, него светлост и чистота душе.“³² По њему је и установа 40-одневног поста пред Васкрс настала у том циљу: „Раније су многи приступили Светим Тајнама без расуђивања, како било... Приметивши штету која долази од небрижљивог приступања, Оци одреде 40 дана поста... да би сви ми, очистивши се пажљиво у ове дане молитвама, милостињом, постом, свеноћним бдењем, сузама, исповешћу и свима другим средствима, на тај начин приступили с чистом савешћу, колико је то могуће.“³³

У свом упутству о служењу Свете Литургије, које је око 375. године упутио свештеницима, Свети Василије Велики саветује: „Старај се, свештениче, да будеш беспрекорни делатељ, који право врши реч истине. Никада не долази на црквену службу ако си с неким у непријатељству, да не учиниш да се Параклит уклони у дан службе... Не дај Сина Божјег у руке недостојних... и оне, којима божанствена правила забрањују, не причешћуј, јер су они као незнабошци, и ако се не обрате тешко и њима и онима који их причешћују.“³⁴ А Свети Анастасије Антиохијски 561. године вели: „Ми морамо најпре себе очистити и показати се чистим од сваког неправедног дела, и тада приступити Божанственој Тајни, да нам она не би била на пропаст душе и тела.“³⁵

У апостолско доба хришћани су, из живе вере у Христа и жеље за јединством с Њим, не само звали се „Свети“ (Дјела Апостолска 9, 13, 32, 40; 26, 10; Римљанима 15, 25, 26; 16, 2, 15, 16; 1. Коринћанима 6, 1, 2; 14, 33; 16, 1, 15 и тако даље), него заиста били достојни назива и по свом животу и владању. Светост у поступцима и готовост на смрт за Христа задивљавала је незнабошце, те су многи на тај начин, без много теоретског доказивања, задобијани за хришћанство (Свети Јустин Мученик, Свети Пахомије Велики и други). Чак ни Јулијан Одступник, поред дубоке мржње према хришћанима³⁶, није могао да им не призна љубав и милосрђе које су указивали и према незнабошцима: „Срамота је“, пише он у једном писму, „да Јудејин не проси, а безбожни Галилејци хране код себе и наше, док ми нашим указујемо оскудну помоћ.“³⁷

Али после добијања слободе, за време цара Константина, преласком у хришћанство незнабожачких маса, не као раније само из дубоког убеђења у истинитост хришћанске науке и готовости на све жртве за Христа, него многи из опортунитета, јер су и цар, војни и цивилни управитељи и мноштво народа били хришћани – ниво хришћанског живота, спремност на труд око што веће чистоте и светости своје душе, постепено пада све ниже. Укорак с тим, ревност првих хришћана да се причешћују на свакој Литургији све више хлади. Та млакост показује се у два вида. Једни верни, по навици, причешћују се и

даље редовно, али немарно, „како било, више по обичају и заведеном реду, него с расуђивањем и свесно“³⁸, као што се жали Свети Јован Златоуст. Други су се отказивали од редовног причешћивања под изговором да су неспремни, али у припремању прилазили млитаво, без живог осећања греха и жалости због греха, све ређе се причешћујући и задовољавајући се примањем антидора уместо Причешћа (антидорон = уместо Дарова, Причешћа).

Поред појединих монаха – усамљеника далеко у пустињама, који су се, по сведочанству Светог Јована Златоуста, причешћивали „једном годишње, а понекад и кроз две године“³⁹, у броју хришћана који су се отказивали од честог причешћивања, било је свакако и таквих који су то чинили из дубоког осећања величине Тајне и своје недостојности. Већ Тертулијан помиње како се неки верни у његово време из дубоке жалости због својих греха, који су подвргли Господа добровољном страдању и смрти за нас, учествујући у заједничком богослужењу на дан Христове издаје, нису приступали радосном Причешћу Тела и Крви Христове.⁴⁰ Из истих мотива, како наводи Блажени Августин, поједини савремени му хришћани, говорили су да не треба примити свагда Свето Причешће, него само у оне дане кад човек „чистије и уздржаније живи, да би достојније приступио Тајни“. Други су на ово примећивали да само одлуком свештеника може неко да не прилази Причешћу, „а не по свом мишљењу, некад да се уздржи од Причешћа, а некад да приступи.“ „Између ова два мишљења“, наставља Блажени Августин, „можда би прекинуо спор онај који би обојицу поучио да сваки чини по својој вери. Нису се међу собом спорили, нити се један другом супротстављали, Закхеј који је примио Господа под свој кров (Лука 19, 2-6), и капетан који је Господу рекао: „Нисам достојан да под кров мој уђеш.“ (Матеј 8, 8) Оба су указивала поштовање Спаситељу различним и наизглед супротним начином; оба су патила од греха, оба су примила милост.“ Као закључак Блажени Августа истиче: „Кад се прима ова Тајна, треба да се прима с расуђивањем. Јер и онај из побожности не усуђује се да је прима сваки дан, и овај из поштовања не сме је изоставити ни једног дана.“⁴¹

Поред редовног приступања Причешћу, и уздржање од честог причешћивања може, дакле, потицати из ревности и љубави према Господу. Но исто тако и из хладноће у вери и љубави, као и неготовости да сваког дана искрено живимо по вољи Божјој, свлачећи старог, грешног човека, и облачећи се у новог, сазданог по Христу (Ефесцима 4, 22, 24), као што је умногоме данас. Могу ту имати удела и рационалистичко-протестантске тенденције. Против оних који су сматрали да је довољно да у храму саслушају почетне молитве, читање Светог Писма и проповед, а затим да изађу, не сачекавши крај и Свето Причешће, Црква се од старине борила одлучењем, док се не покају и не исправе.⁴²

Несумњиво да и данас има душа, чија их вера и љубав према Господу побуђује да редовно приступају Светој Тајни Причешћа. Та ревност истовремено потхрањује у њима будно стражарење над својим мислима, речима и делима. Не дозволити им често, особито на велике празнике, приступање Светом Причешћу значило би хладити њихову ревност. Такође, кочити њихово духовно узрастање због лишавања плодова достојног причешћивања, а они су, по оцу Јовану Кронштатском, „очишћење, освећење, обновљење, победа над страстима, мир душевни, слобода, смелост радост у Духу Светоме...“⁴³

Свакако да се одлука у овом тако важном питању не би могла правилно донети мимо пастира, који као исповедник треба да зна духовно стање чланова своје пастве. Тај принцип постојао је у Цркви од почетка, као што нам сведочи не само одлучивање од Причешћа, налагање дужине и строгости покајања и јавне исповести за јавне грехе, покајна дисциплина првих векова, него доцнија установа посебних исповедника с прописима о исправци појединих греха, све у вези са приступањем животворном Телу и Крви Господњој. Професор Мирковић зато вели да је свештеникова дужност да енергично препоручује верним „што чешће примање Светог Причешћа“. Али препустити честом Причешћу не треба све, него само „оне верне који се чувају од сваког тешког греха, који теже истинитом савршенству, који не пропуштају да се спреме за Свето Причешће према црквеним прописима и чијем Причешћу нема запреке. А још чешћем Причешћу, наиме сваког месеца, треба припуштати оне верне који уистину живе побожним животом, који се чувају чак и од оног греха у који човек лако пада и који из све душе желе да се сједине са Христом у Светом Причешћу.“⁴⁴

На постављена питања, дакле, укратко би одговор могао бити: „Кад је реч о овој најсветијој Тајни наше вере, две се ствари не смеју превидети. Прво: ако се не причешћујемо, не једемо Тела Сина Човечјег и не пијемо Крви Његове, живота не можемо имати у себи. Из ових речи Господњих, као и из: „Примите, једите, ово је Тело Моје... Пијте из ње сви, ово је Крв Моја...“, јасно следи закључак о неопходности сталног приступања овој Тајни ради задобијања живота вечног. Друго, исто тако важна ствар је да због

узвишености и светиње Њене, не смемо јој приступити како било, нити допустити да би се „унизилa до просте свакодневице.“⁴⁵ Јер „ко недостојно једе Хлеб, или пије Чашу Господњу, огрешити се о Тело и Крв Господњу“, због чега настају болести и смрт, како вели апостол Павле“ (1. Коринћанима 11, 30).

Због прве потребе – уношења у себе животворне силе Божанског Причешћа – Света Црква од почетка, особито недељом и празником, врши Свету Литургију позивајући све верне: „Приступите!“ Ова Тајна се зато и врши да би верни, не само чули речи Светог Писма и поуку, и учествовали у молитвама, него превасходно зато да би, приступивши Светом Причешћу, задобили његове благодатне дарове.

Због друге потребе – да чисто и свето живећи, у светости примимо Светињу – Црква нас опомиње да прилазимо „са страхом Божјим“, јер се „Светиња даје Светима“. Казујући то, свештеник „не вели просто: „чисти од греха“, указује Свети Јован Златоуст, „него Свети. А светим чини, не само опроштење греха, него и наилазак Светог Духа и обиље добрих дела. Не тражимо, вели, само да се ви умијете од нечистоте, него да будете бели и прекрасни.“⁴⁶ Зато и данас треба да нам буду у важности речи прастарог хришћанског списка из II века: „Ко је Свет, нека прилази Причешћу, а ко није, нека се каје.“⁴⁷ Коначна одлука да ли поједини верни може да приступа Причешћу често, особито на велике празнике или чак сваке недеље, као што је било спочетка, или да се од Причешћа уздржи колико времена и са каквим покајањем, свакако треба да буде у сагласности са парохом, управо исповедником. Према стању у коме се верни налази, он ће одредити колико ван поста треба да пости, да ли пуних седам дана, како тражи црквенословенски Типик (глава 32.), три или само један дан; да ли уз јело на води само (=сухоједење), или и на зејтину и риби. Затим, које још духовне припреме уз то да врши: интензивнију домаћу и црквену молитву, читање Светог Писма, милостињу, метанија, исповест и тако даље, или га треба приступити уз све то но без пошћења уопште, као што и сада чине свештеници и као што је било у старини.⁴⁸

Разлог да се верни који бдију над својом душом не причешћују на Божић, Васкрс, Петровдан, јер треба да после Причешћа узимају посну храну, не налази се у канонским прописима⁴⁹ - разуме се да после Причешћа у четири прописана поста сви су дужни да пост наставе до његовог краја. Бојазан да ће онај који има страха од греха, неузддржањем у те дане опити се или прејести, не може се прихватити. Ако верник зна да онај који живи у сластима, преједању и опијању, неће ући у Царство Небеско (Римљанима 13, 13; 1. Коринћанима 6, 10), те да се од тога мора свагда чувати, како да се не чува на те велике празнике! Ако ли се, пак, одаје тим гресима и иначе, не треба да прилази Светом Причешћу никако, док се не покаје и не исправи. Механичко приступање Светом Причешћу како било, по обичају или због празника, свестан духовник неће дозволити никад.

Као закључну мисао да употребимо савет Тертулијанов: „Тако живи да свакодневно можеш приступити Причешћу.“⁵⁰ А као најбољи одговор на питање: „Којима треба одобрити: или онима који се причешћују често или ретко?“ нека буду речи Светог Јована Златоуста: „Ни једнима, ни другима, него онима који се причешћују са чистом савешћу, с чистим срцем, с беспрекорним животом. Такви нека приступају свагда. А који нису такви – ниједанпут! Зашто? Зато што они навлаче на себе суд, осуду, казну и мучење.“⁵¹

Гласник, фебруар 1978.

НАПОМЕНЕ:

¹ Панајотис Трeмбелас, Догматики III, Атина 1961, страница 148.

² Мистагoшке катихезе IV, 3, издање Апост. Диакoниa, Атина 1969, Т. 39, страница 256.

³ према Панајотису Трeмбеласу, Догматики III, странице 147, 215

⁴ према архимандриту Кипријану Керну, Евхаристија, Париз 1947, странице 27, 28; Николау Кавасила, Ис тин тхиан литургиан, Солун 1979, 39, 2, страница 190.

⁵ Панајотис Трeмбелас, Догматики III, Атина 1961, страница 214.

⁶ Празнична посланица 7, код Панајотиса Трeмбеласа, Догматики III, Атина 1961, страница 146.

⁷ архимандрит Кипријан Керн, Евхаристија, Париз 1947, страница 31.

⁸ Разговор с Трифуном Јудејцем III, издање Апост. Диакoниa, Атина 1955, страница 261.

⁹ Екдосис акривис тис ортодоксу пистеос, издање Бонифациус Копер, Берлин 1973, XVII, 59, страница 47; LXXXVI, 180-182, страница 198.

¹⁰ упореди Николај Афанасјев, Церков Духа Свјатаго, Париз 1971, странице 7, 52; Јован Зизиулас, И енотис тис Еклисиас ен ти евхаристиа ке то епископо, Атина 1960, странице 17, 96.

- ¹¹ Николај Афанасјев, Церков Духа Свјатаго, Париз 1971, страница 143; Јован Зизиулас, наведено дело, странице 116, 126.
- ¹² доктор Лазар Мирковић, Литургика II, 1, Београд 1966, страница 125.
- ¹³ Свети Василије Велики, Творенија III (у руском преводу), Санкт Петербург 1911, страница 118, Писмо Кесарији; Никодим Милаш, Правила Православне Цркве с тумачењима II, Нови Сад 1896, страница 549.
- ¹⁴ Дјела Апостолска 20, 7; 1. Коринћанима 16, 2; Учење XII апостола, издање Апост. Диаконија, Атина 1955, XIV, страница 220.
- ¹⁵ Јован Зизиулас, Евхаристијска заједница и католичност (=саборност) Цркве, Патријаршијски Гласник, мај 1971, страница 113.
- ¹⁶ доктор Лазар Мирковић, Литургика II, 1, Београд 1966, страница 125
- ¹⁷ правило 13. Никодим Милаш, Правила Православне Цркве с тумачењима II, Нови Сад 1896, страница 447; Пидалион, издање Астир, Атина 1970, страница 672.
- ¹⁸ наведено дело
- ¹⁹ Православна мисао 1972, број 1-2, страница 54.
- ²⁰ доктор Лазар Мирковић, Литургика II, 1, Београд 1966. Но при томе треба узети у обзир чињеницу да је било мало могућности не само робовима – хришћанима да долазе сваки дан, чак ни сваке недеље у храм на причешће, док још 29. канон Лаодикијског сабора (око 343. године) предвиђа да неки хришћани – свакако робови или сиромашни – нису у могућности да не раде недељом, а камоли других дана, него због разних дужности и обавеза нема изгледа да је то било могуће и већини осталих верних (упореди Николај Афанасјев, Церков Духа Свјатаго, Париз 1971, странице 56, 57). Зато Скабаланович умесно примећује да је, у вестима о свакодневном причешћивању, пре реч не о свакодневном вршењу Свете Литургије у то старо време, „него само о свакодневном причешћивању“ по домовима, као што су то чинили монаси по пустињама, а тако и остали хришћани у Египту и Африци, по сведочанству Тертулијана и Светог Василија Великог (Толковиј Типикон I, Кијев 1910, странице 95, 96).
- ²¹ наведено дело
- ²² И. Мансветов, Церковниј устав, Москва 1885, страница 106.
- ²³ Миње, Т. 155, страница 672.
- ²⁴ О подајанији, пријатији... Божествених Тајин, Служебник, Санкт Петербург 1911, страница 527.
- ²⁵ 52. и 58. канон Шестог Васељенског сабора; 25., 47. Картагенски (Гангријски); 27. Светог Василија Великог; 16. Тимотеја Александријског; 23., 47. Светог Никифор Исповедника и други.
- ²⁶ 8. канон Светих апостола; 13. Првог Васељенског сабора; 23. Шестог Васељенског сабора; 2. Лаодикијски; 8. Светог Петра Александријског; 9. Никифора Исповедника и други.
- ²⁷ 29., 101. Шестог Васељенског сабора; 41. Картагински и други.
- ²⁸ 83. Шести Васељенски; 1., 2., 4. Анкирски; 9. Неокесаријски; 2. Антиохијски; 1. Лаодикијски; 18. Картагински; 2. Светог Дионисија Александријског; 4., 22., 34., 44., 57., 58., 59., 61., 73., 75., 76., 77., 81., 82. Светог Васислија Великог; 3., 5., 7., 12., 13. Тимотеја Александријског; 2., 4., 5., 7. Светог Григорија Нисијског; 8., 9., 14., 16., 19., 20., 24., 25., 26., 28., 29., 32., 37., 41., 43., 45., 46. Светог Јована Посника; 28., 29., 32. Никифора Исповедника и тако даље.
- ²⁹ Свети Кипријан Картагински наводи пример једне жене и једног младића који су се разболели и умрли после недостојног примања Светог Причешћа (Панајотис Трембелас, Догматика III, Атина 1961, страница 169).
- ³⁰ Вивлиотики Еллинон патерон II, XII глава, издање Апост. Диаконија, Атина 1955, страница 220.
- ³¹ Вивлиотики Еллинон патерон II, XII глава, издање Апост. Диаконија, Атина 1955, страница 197.
- ³² Творенија XI (у руском преводу), Санкт Петербург 1905, страница 29; у рукопису Музеја СПЦ број 108, XV век, наводи се овај канонски пропис Светог Јована Златоустог (лист 72а); Никодим Милаш, Правила Православне Цркве с тумачењима II, Нови Сад 1896, страница 552.
- ³³ Никодим Милаш, Правила Православне Цркве с тумачењима I, Нови Сад 1895, страница 664. Истина, 28. канон Шестог Васељенског сабора вели да се Причешће даје верним „за оживотворење и опроштење грехова“, а и данас при причешћивању говори се: „Причешћује се слуга Божји... за опроштење грехова и за живот вечни.“ Прва мисао, о животворној сили Светог Причешћа, према наведеним речима Господњим (Јован 6, 53-55) јасна је. Неодоумицу може изазвати друга – опраштање грехова. Свакако да ово не може стајати у супротности са речима апостола Павла и Светих Отаца о потреби чишћења своје душе од греха, јер се „Светиња даје Светима“, него изражава уопште мисао да се Света Евхаристија, као

жртва, приноси за опроштење грехова (упореди Христос Андруцос, Догматика, Атина 1956, страница 361). Стога значи једностраност наглашавање да Христос „пречисто Тело Своје и часну Крв Своју није дао нама као награду за нашу врлину, него као лек за лечење од наших страсти...“ (Монаху Теодосиу Агиопавлиту, То уранион манна, Волос 1969, страница 3. Жеља за што бржим савлађивањем садашњег стања, ретког причешћивања верних, сваке недеље и празника довела је писца и до других једностраности и претеривања, тако на пример да је пост пред Причешће сатанска наредба (страница 89), иако Свети Јован Златоуст, као што видесмо, вели да су га Оци наредили да би се верни, поред других средстава, и њиме спремили за што достојније приступање Светом Причешћу).

Поред указивања на жртву Христову ради нашег спасења, речи овог 28. канона изражавају и свагдашњу живу свест Православне Цркве, да ма каквим својим трудом и делима, нико од нас људи, на ком ступњу чистоте и савршенства био, не добија Свето Причешће по својој заслуги, него као дар Божје милости: „Ако се бескрајно трудимо, никад ништа нећемо моћи устројити ако и побуду не добијемо одозго.“ (Свети Јован Златоусти, према Панајотису Трембеласу, Догматики II, Атина 1961, страница 229) И кад све учине што су дужни били учинити (Лука 17, 10), што год су духовно виши, хришћани осећају себе још дужницима, некорисним слугама, грешним и нечистим пред Господом, јединим Светим и Чистим. Да је, дакле, свагда најважнија, у делу нашег спасења, благодат Божја, милосрђе Сина Божјег, Који нам у Светом Причешћу даје Себе. (Панајотис Трембелас, Догматики II, Атина 1961, страница 221; Христос Андруцос, Догматика, Атина 1956, страница 219; доктор Јустин Поповић, Православна црква и екуменизам, Солун 1947, страница 80)

³⁴ Никодим Милаш, Правила Православне Цркве с тумачењима II, Нови Сад 1896, страница 550. Ово упутство налазимо и у нашим старим рукописима: „Поташти се, о презвитеру, представити себе делатеља непостидна правешта слово истинноје. Николиже да не станеш ва саборе вражду имеје на кого, да не проженеш Утешитеља... Бљуди кому предстојиши, и како служиши и каковим дајеш причештеније... причештенија дар достојним подавај... Имже бож(а)ст(а)внаја правила не повељевајут не подавај. Јако инојезичници убо ваменише се; аште не обратесте горе и тем причештајуштим их.“ (рукопис Требник манастира Високих Дечана број 69, крај XIV века, листови 292, 293).

Међу онима које не треба причешћивати, наши рукописи наводе невенчане и оне који су у браку с јеретикима или иноверцима: „О с(ве)штениче, да убо не преподаш ни причештајеш мужа или жену који не сут венчани... или имат Турчина, или јеретика којего љубо, блудници бо сут и не частан брак, незаконан. О сицевих не принашај службу, ни причештај дондеже сут вакупе. Масла о њих (све)ти и параклисе пој невазбранно. По самрти же их пој литургије и поминај, умре и от греха преста, по Ап(о)с(то)лу.“ (рукопис Зборник Грујићеве збирке број 1, XVI век, листови 4а, 4б). Такође, пијанице, док се не исправе (рукопис Требник Патријаршијски у Пећи број 77, XV век; Дечански број 69).

³⁵ Никодим Милаш, Правила Православне Цркве с тумачењима II, Нови Сад 1896, страница 554.

³⁶ Називао их је свагда подругљиво Галилејцима, безбожним и злим, и говорио: „Одасвуд довлачи зли демон“; П. Христу, Иулианос, у Трискевтики ке итики енкцилопедиа VI, Атина 1965, страница 953).

³⁷ исто.

³⁸ наведено дело XI, страница 29.

³⁹ Творенија XII, страница 153.

⁴⁰ О молитви Господњој XIV, у Дебољскиј, Дни богослуженија II, страница 307.

⁴¹ 118. посланица Јануарију: Иван Дмитревскиј, Историческоје, догматическоје и таинственноје изјасњеније на литургију, Москва 1856, страница 444.

⁴² 9. канон Светих апостола; 2. канон Антиохијског сабора, Пидалион н. д. страница 13, 407; Никодим Милаш, Правила Православне Цркве с тумачењима I, Нови Сад 1895, страница 65; Никодим Милаш, Правила Православне Цркве с тумачењима II, Нови Сад 1896, страница, страница 54.

⁴³ Христијанскаја философија, Санкт Петербург 1902, страница 51.

⁴⁴ наведено дело, страница 75. И у нашим старим Служабницима и Евхологијама поставља се питање (=вапрос): „Еда ли јес(т) добро и на всак д(а)н причештати се, или на сваку недељу такмо?“ Решење је гласило: „На ово питање нема само један одговор, јер има неких којима припада да се сваког дана причешћују. А има неких којима ово не припада. А има других којима веома припада да се причешћују. А има неких којима се веома продужава да се не причешћују Светми Тајнама, то јест који греше без страха... Има неких који се причешћују ради утврђивања и помоћи. А има опет неких који презирући, без страха се причешћују и највише места у души својој дају Сатани, као Јуда Издајник. А постоје неки који кад приме

Причешће пазе се и чувају од греха.“ (рукопис Требник манастира Високи Дечани број 69, крај XIV века, лист 119б; исто рукопис Служабник Музеја СПЦ у Београду број 108, XV век, лист 71а).

Писац овог старог одговора у појединим случајевима похваљује оне који се уздржавају од Причешћа. То су вели они који „плачући и ридајући неко време уздржавају се од Светих Тајни. Они, као што ја сматрам, врло добро чине, и не дају много места Сатани у души својој.“ У наставку писац закључује: „Да укратко кажем: „Сваком човеку савест (у рукопису број 108 „савет“) је правило како и када да се причешћује Светим Тајнама“ (лист 120а).“ Свакако да ове речи не значе да у одлуци о приступању Причешћу није учествовао и духовник, познавајући стање покајника, него да је та одлука зависила само од верника.

⁴⁵ доктор Николај Никанорович Глубоковскиј, Патристичко учење Православне Источне Цркве о Тајни Евхаристије до Светог Јована Дамаскина закључно, Патријаршијски Гласник 1932, број 26.

⁴⁶ Дидахи, учење дванаесторице апостола (XII), страница 155.

⁴⁷ Дидахи, учење дванаесторице апостола (X), страница 218.

⁴⁸ У православном свету, у Грчкој и Америци, јавља се снажан покрет ка редовном приступању Светом Причешћу као што је било у старој Цркви. Но понегде се непромишљено механички преноси духовно стање тадашњих верних, који су се, као што рекосмо, звали „Свети“, и били свети, па садашње верне, од којих многи то нису, па се сви припуштају, на пример у погледу држања заповедних постова обраћа слаба пажња.

⁴⁹ Додуше, такву напомену налазимо код Светог Јована Златоустог, који говори о предавању пијанству, каже: „Кад се, велиш, то чини? Свагда, а особито на празнике, кад би највише требало да се не чини. Тада, после Причешћа, одмах почиње пијанство и пренебрегавање бедних; тада, после примања Крви Господње, кад би требало да чуваш пост и уздржање, а ти се предајеш пијанству и безчинију.“ (X, страница 274, XXVII Беседа, па 1. Коринћанима 11, 21).

⁵⁰ Панајотис Трембелас, Догматики II, Атина 1961, страница 148.

⁵¹ наведено дело XII, страница 153.

